

Meaning as a Dynamic Network of Particular Beliefs: Rethinking the Kripke–Wittgenstein Sceptical Paradox

Aliakbar Ahmadi Afarmajani*

Koorosh Salimi**

Abstract

The Kripke–Wittgenstein sceptical paradox poses a fundamental challenge to theories of linguistic meaning. If no finite set of past linguistic performances can uniquely determine their application to indefinitely many future cases, and if neither an objective semantic fact nor a private mental intention can determine the correct application of a rule, it becomes unclear what makes one linguistic use correct and another incorrect. Kripke’s sceptical solution addresses this problem by shifting the criterion of correctness from the individual speaker to the linguistic community. Although this move preserves the normativity of linguistic practice, it appears to leave insufficient room for explaining how meaning guides the individual speaker at the moment of linguistic use. This study proposes a post-Kripkean reconstruction of the problem through the concept of the Dynamic Network of Particular Beliefs. The central claim is that rejecting private rules and private semantic facts does not require eliminating the mind from linguistic practice. Instead, individual linguistic guidance can be explained through particular beliefs concerning the utterability of particular linguistic performances within a shared linguistic world. These particular beliefs form a dynamically organized network through the mind’s sensitivity to similarity. Meaning is therefore extended from familiar cases to new cases not

* Associate Professor, Department of Philosophy, Faculty of Literature and Foreign Languages, Allameh Tabataba’i University, Tehran, Iran (Corresponding Author), ahmadiafarmajani@atu.ac.ir

** PhD Candidate in Philosophical Logic, Department of Philosophy, Faculty of Literature and Foreign Languages, Allameh Tabataba’i University, Tehran, Iran, k.salimi@gmail.com

Date received: 03/11/2025, Date of acceptance: 07/12/2025

through the application of a general rule, but through similarity-based extension. At the same time, the linguistic community continuously confirms, rejects, or modifies the individual's extensions through social feedback. The proposed model thus attempts to preserve Kripke's insight concerning the social normativity of meaning while restoring an active role for individual mental guidance. It also reconceives family resemblance as an explanatory mechanism rather than merely a descriptive feature of concepts. Meaning consequently emerges neither as a private fact located within the individual nor as a norm imposed exclusively from outside, but as a dynamic phenomenon arising from the interaction between individual similarity-guidance and communal correction.

Keywords: Dynamic Network of Particular Beliefs; Extensionality; Family Resemblance; Kripke–Wittgenstein Sceptical Paradox; Meaning; Normativity; Similarity-Based Extension.

Introduction

The problem of rule-following occupies a central position in the later philosophy of Wittgenstein and in subsequent discussions of linguistic meaning. The sceptical paradox formulated by Kripke on the basis of Wittgenstein's remarks concerning rule-following raises the question of what determines the correct application of a linguistic rule. A finite history of linguistic performances appears insufficient to determine how that rule should be applied in indefinitely many new circumstances. The sceptical challenge becomes particularly serious when the possibility of private semantic facts or mental rules is rejected. If there is no fact in the speaker's mind that uniquely determines the correct application, and if past behaviour cannot by itself determine all future applications, then the source of linguistic normativity requires further explanation.

Kripke's response places the linguistic community at the centre of the account. The community provides the normative framework within which an individual's linguistic performance can be regarded as correct or incorrect. This solution successfully prevents meaning from becoming a purely private phenomenon. Nevertheless, a further question remains: how does meaning guide the individual speaker in the concrete moment of linguistic use? If the individual does not possess a private rule determining the correct application, the account must nevertheless explain how the speaker moves from familiar linguistic performances to a new performance.

The present study addresses this problem by proposing the Dynamic Network of Particular Beliefs. The proposal does not attempt to return to a private or mentalistic theory of meaning. Rather, it seeks to reconstruct the role of the individual from within a social conception of linguistic normativity. The central hypothesis is that linguistic meaning can be understood as a dynamic network of particular beliefs that is socially formed, internally organized through similarity, and continuously modified through communal interaction.

Materials & Methods

This study employs an analytical and conceptual methodology appropriate to philosophical research. First, the Kripke–Wittgenstein sceptical paradox is reconstructed with particular attention to the problems of finitude, error, normativity, and the determination of correct rule-application. The analysis then examines the relationship between individual linguistic performance and communal linguistic practice.

Second, the study comparatively considers several major responses to the problem of meaning and rule-following, including Kripke's sceptical solution, the language-centred approach associated with Baker and Hacker, the socially constrained dispositional approach developed by Boghossian, and the account of primitive normativity associated with Ginsborg. These approaches are examined with respect to their ability to explain three requirements simultaneously: immediate individual guidance, social normativity, and the extension of linguistic meaning to new cases.

Third, on the basis of this analysis, a conceptual model is developed rather than an empirical hypothesis tested experimentally. The Dynamic Network of Particular Beliefs is used as an explanatory framework for describing the interaction among individual linguistic cognition, similarity recognition, particular beliefs, and communal feedback. The methodology therefore consists primarily of philosophical reconstruction, conceptual analysis, comparison of competing approaches, and theoretical modelling.

Discussion & Result

The proposed theory begins by distinguishing between a private rule and the individual's participation in linguistic practice. The rejection of a private rule does not entail the rejection of the mind's role in language. What must be rejected is the

idea that the mind contains an independently determining semantic rule or fact. The mind can nevertheless remain an active participant in linguistic practice.

According to the proposed model, each concrete linguistic use is associated with a particular belief concerning whether a particular linguistic performance is utterable or expressible within the linguistic world of others. Such a belief is not a general belief about the meaning of a word or the correct application of a universal rule. It concerns a particular possible linguistic performance. Through repeated participation in linguistic practice, these particular beliefs become interconnected and form a dynamic network.

The network is not organized exclusively through explicit interpretation or conscious inference. Rather, the individual possesses a sensitivity to similarity through which familiar linguistic performances can be connected with new performances. A new linguistic case is therefore approached by recognizing its similarity to previously encountered cases. Linguistic extension proceeds through similarity-based extension rather than through the conscious application of an abstract general rule.

This interpretation also gives a more substantial explanatory role to Wittgenstein's notion of family resemblance. Family resemblance is commonly understood as a way of describing the overlapping similarities among instances belonging to a concept. In the present model, however, similarity becomes part of the mechanism through which linguistic guidance occurs. The speaker does not need to identify a universal property shared by all cases. Instead, the speaker recognizes a new case as sufficiently similar to cases already incorporated into the network of particular beliefs.

This mechanism addresses the problem of finitude. A finite history of linguistic performances does not need to determine an infinite set of future applications by means of a general rule. Each new case can be incorporated into the network through its relation of similarity to previously encountered cases. The extension of meaning is consequently incremental and dynamic rather than the mechanical projection of a finite rule onto an infinite number of cases.

The model also offers a reconstruction of the problem of error. Error is not understood as the violation of a privately represented semantic rule. Nor is it reduced simply to the failure to predict what the community will say. Rather, error occurs when an individual's similarity-based extension diverges from the socially stabilized network of linguistic performances. The individual may initially regard a

new use as fitting within the network, while communal interaction may subsequently reject or correct that extension.

Social feedback therefore plays a constitutive role in the development of meaning. Approval strengthens existing connections within the individual's network, whereas correction modifies or reorganizes them. The community remains normative in the Kripkean sense, but it is not merely an external authority confronting an otherwise isolated individual. Social normativity enters into the formation and continuous revision of the individual's linguistic network itself.

This account also provides a way of relating normativity and extensionality. The individual requires some immediate orientation toward a new linguistic case; otherwise, linguistic action could not occur without an endless process of interpretation. Similarity provides this preliminary orientation. At the same time, the individual's extension is not thereby made privately correct. Communal interaction confirms, rejects, or modifies it. Thus, immediate individual guidance and social normativity are not competing explanations but two interconnected dimensions of the same dynamic process.

The proposal is also intended as a post-Kripkean continuation rather than a rejection of Kripke's insight. Kripke correctly identifies the insufficiency of private semantic facts and emphasizes the social character of linguistic normativity. The present theory retains this insight but argues that the individual should not consequently disappear from the explanatory picture. The individual's linguistic orientation is itself constituted through participation in socially structured linguistic practice.

In relation to Baker and Hacker, the present approach accepts the importance of actual language use and rejects the need to posit a hidden private rule capable of determining every possible application. However, it attempts to explain the mechanism through which concrete linguistic performances become dynamically connected within the individual's network. In relation to Boghossian, the theory develops the possibility that linguistic dispositions are socially constrained, while emphasizing their dynamic organization through particular beliefs. In relation to Ginsborg, it retains the importance of pre-reflective correctness while interpreting this orientation through similarity-based sensitivity emerging within a socially formed network.

The resulting account places the individual and the community in a relation of continuous interaction. The mind is neither an autonomous source of meaning nor a

passive recipient of communal norms. It is the dynamic locus in which socially constituted linguistic experience is organized, extended, and revised. Meaning is therefore neither exclusively internal nor exclusively external. It emerges through the living interaction between individual similarity-guidance and communal correction.

Conclusion

The Dynamic Network of Particular Beliefs offers a post-Kripkean reconstruction of the Kripke–Wittgenstein sceptical paradox. Its central claim is that the rejection of private rules and private semantic facts does not require the elimination of the individual mind from linguistic practice. What must be rejected is the conception of the mind as possessing an independently determining rule or semantic fact.

The proposed model explains individual linguistic guidance through a network of particular beliefs formed within social linguistic practice. Similarity provides the immediate mechanism through which familiar performances are extended to new cases, while communal feedback continuously regulates and reorganizes the network. In this way, the model addresses both the problem of finitude and the problem of error without returning to a private theory of meaning.

The theory also transforms family resemblance from a merely descriptive notion into an explanatory mechanism for linguistic guidance. Meaning is understood as a dynamic process rather than as a fixed semantic object. The community supplies the normative horizon within which linguistic performances can be evaluated, while the individual supplies the immediate field of recognition and extension. Neither pole is sufficient in isolation.

Consequently, the individual does not need to possess language as an internal system of rules in order to participate meaningfully in linguistic practice. The mind can guide linguistic action without privately determining meaning. Meaning emerges in the ongoing interaction between particular beliefs, similarity, linguistic performance, and communal correction. In this sense, the proposed framework preserves the central sceptical insight while offering a renewed account of how linguistic meaning remains possible as a living practice.

Bibliography

- Baker, G. P., & Hacker, P. M. S. (1985). *Wittgenstein: Rules, Grammar and Necessity* (Vol. 2). Blackwell.

251 Abstract

- Blackburn, S. (1984). *Spreading the Word: Groundings in the Philosophy of Language*. Oxford University Press.
- Boghossian, P. (1989). The rule-following considerations. *Mind*, 98(392), 507–549. <https://doi.org/10.1093/mind/XCVIII.392.507>
- Brandom, R. (1994). *Making it explicit: Reasoning, representing, and discursive commitment*. Harvard University Press.
- Fodor, J. A. (1990). *A theory of content and other essays*. MIT Press.
- Gaskin, R. (2008). *The unity of the proposition*. Oxford University Press.
- Ginsborg, H. (2011). Primitive normativity and skeptical problems. *The Journal of Philosophy*, 108(5), 227–254. <https://doi.org/10.5840/jphil2011108518>
- Horwich, P. (1998). *Truth*. Oxford University Press.
- Kripke, S. A. (1982). *Wittgenstein on rules and private language*. Harvard University Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. University of Chicago Press.
- McDowell, J. (1984). Wittgenstein on following a rule. *Synthese*, 58(3), 325–363. <https://doi.org/10.1007/BF00869352>
- McDowell, J. (1992). Meaning and intentionality in Wittgenstein's later philosophy. In C. Wright (Ed.), *Wittgenstein: Meaning and mind* (pp. 45–80). Blackwell.
- Medin, D. L., & Schaffer, M. M. (1978). Context theory of classification learning. *Psychological Review*, 85(3), 207–238. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.85.3.207>
- Rosch, E. (1975). Cognitive representations of semantic categories. *Journal of Experimental Psychology: General*, 104(3), 192–233. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.104.3.192>
- Warren, J. (2020). Rule-following and individual understanding. *European Journal of Philosophy*, 28(2), 313–329. <https://doi.org/10.1111/ejop.12513>
- Wittgenstein, L. (1953/2009). *Philosophical investigations* (4th ed., rev. by P. M. S. Hacker & J. Schulte, Trans. G. E. M. Anscombe). Wiley-Blackwell.
- Wittgenstein, L. (1975). *On certainty* (G. E. M. Anscombe & G. H. von Wright, Eds.). Harper & Row.
- Wittgenstein, L. (2005). *The big typescript (TS 213): Philosophical grammar* (C. Grant Luckhardt & M. Aue, Trans.). Wiley-Blackwell.

معنا به مثابه شبکه پویای باورهای جزئی: بازاندیشی در پارادوکس شکاکانه کریپکویتگنشتاین^۱

علی اکبر احمدی افرمجان^{*}
کوروش سلیمی^{**}

چکیده

خوانش کریپکی از ویتگنشتاین پارادوکسی شکاکانه طرح می‌کند: نه فکت عینی و نه نیت خصوصی، کاربردهای آینده قاعده را تعیین نمی‌کند و داوری نهایی با اجتماع است. این مقاله بازسازی‌ای درونی و پساکریپکی از راه‌حل شکاکانه ارائه می‌دهد: معیار اجتماعی درستی حفظ می‌شود، اما هدایت ذهنی فرد به مثابه بُعدی درونی از همان سازوکار اجتماعی معنا بازتعریف می‌گردد.

چارچوب پیشنهادی، با عنوان «شبکه پویای باور جزئی»، گونه‌ای «گرایش‌گرایی اجتماع‌پذیر» (socially embedded dispositionalism) را بسط می‌دهد که در آن گرایش شباهت‌محور ذهن، استمرار درونی رفتار جمعی در سطح فرد است، نه افزوده‌ای بیرونی بر آن.

معنا از درهم‌تنیدگی دو مؤلفه پدید می‌آید: (۱) شبکه باورهای جزئی فرد که از کاربردهای معتبر اجتماعی شکل گرفته، و (۲) گرایش طبیعی ذهن به گسترش شباهت، که موارد تازه را بدون نیاز به قواعد کلیا چرخه تفسیر، به خوشه‌های آموخته‌شده می‌افزاید.

* دانشیار گروه فلسفه، دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
(نویسنده مسئول)، ahmadiafirmajani@atu.ac.ir

** دانشجوی دکتری منطق با رویکرد فلسفی، گروه فلسفه، دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، دانشگاه علامه
طباطبائی، تهران، ایران، K.salimi@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۱۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۶

اجتماع همچنان داور نهایی باقی می‌ماند و بدین‌سان هنجارمندی و اصلاح‌پذیری تضمین می‌شود. در امر هدایت زبان در لحظه کاربرد، حس شباهت عمل می‌کند؛ و باور جزئی ساختار تاریخی این هدایت را شکل می‌دهد.

بدین ترتیب، نظریه از الگوی انتسابی کریپکی به مدلی باورمحور گذر می‌کند و هدایت فردی و هنجار اجتماعی را در یک ساختار پویای واحد درمی‌آمیزد. ساختاری که در آن ایده «شباهت خانوادگی» از نقشی توصیفی به سازوکاری تبیینی در هدایت زبانی ارتقا می‌یابد.

کلیدواژه‌ها: پارادوکس شکاکانه، کریپکیویتگنشتاین، شبکه پویای باور جزئی، باور جزئی (particular belief)، الحاق شباهتی، شباهت خانوادگی، هنجارمندی معنا، فلسفه زبان.

۱. مقدمه

پارادوکس شکاکانه کریپکیویتگنشتاین یکی از بنیادین‌ترین چالش‌ها در فلسفه معناست. این پارادوکس نشان می‌دهد هیچ فکت عینی یا نیت ذهنی نمی‌تواند تضمین کند کاربر در آینده همان قاعده‌ای را دنبال کند که در گذشته به نظر می‌رسید پیروی می‌کند (Kripke, 1982). بدین ترتیب، مسئله «هدایت معنا» و تمایز میان کاربرد درست و نادرست به بن‌بست می‌رسد.

کریپکی این بحران را با انتقال معیار معنا از ذهن فرد به داوری اجتماع حل کرد؛ اما حذف کامل ذهن از فرایند هدایت، به حذف فاعل زنده از زبان انجامید. از همین‌جا پرسش اصلی این مقاله سر برمی‌آورد: آیا می‌توان، بی‌آن‌که به متافیزیک ذهنی یا قواعد کلی بازگردیم، سهمی واقعی برای ذهن در هدایت معنا حفظ کرد؟

برای پاسخ به این پرسش، نخست پارادوکس و راه‌حل شکاکانه کریپکی بازسازی می‌شود تا منطق حذف ذهن در نظریه او روشن گردد. سپس، در بخشی مروری، سه جریان شاخص در ادبیات معاصر (گرایش‌گرایی ذهن‌محور، اجتماع‌گرایی پساکریپکی، و زبان‌محوری بیکر و هکر) نقد و مقایسه می‌شوند تا نشان داده شود هیچ‌یک به تنهایی قادر به تأمین هم‌زمان سه شرط بنیادین معنا یعنی هدایت فردی، هنجارمندی و اکستنشنالیتی نیستند.

در ادامه، چارچوبی تازه با عنوان «شبکه پویای باورهای جزئی» پیشنهاد می‌شود که به‌جای حذف ذهن، تفسیرگرایی آن را کنار می‌گذارد و نشان می‌دهد چگونه ذهن، درون

افق اجتماعی زبان، می تواند بدون فکتِ خصوصی و بدون قواعد کلی، در هدایت معنا نقش ایفا کند.

در پایان، مقاله نشان می دهد که این سازوکار با بازتعریف رابطه میان ذهن و اجتماع، نه تنها از پارادوکس شکاکانه عبور می کند، بلکه دو شرطِ هنجارمندی و اکستشنالیتی را نیز به شیوه ای غیرمتافیزیکی و از درون ساختار زنده زبان توضیح می دهد. روش این پژوهش، بازسازی تحلیلی استدلال ها و مدل سازی مفهومی رابطه ذهن و اجتماع در افق زبا ناست. در ادامه پارادوکس در دو نگاه شرح داده می شود:

۱.۱ بازسازی شکاکانه پارادوکس ویتگنشتاین توسط کریپکی

همان گونه که در مقدمه آمد، پارادوکس شکاکانه کریپکیوویتگنشتاین بنیاد پرسش از «هدایت معنا» را فرو می ریزد.

ویتگنشتاین در پژوهش های فلسفی نشان داد که اگر تصور کنیم فهم فرد از قاعده ضامن درستی کاربرد است، هر عملی می تواند به نحوی با هر قاعده ای سازگار شود (PI §201).

کریپکی در بازسازی خلاقانه خود این نکته را به پارادوکسی شکاکانه بدل کرد: هیچ واقعیت عینی یا ذهنی وجود ندارد که تضمین کند کاربر در آینده واژه را همان گونه به کار خواهد برد که در گذشته.

مثال معروف او، تمایز میان «بعلاوه» و «معلاوه» است: کاربری که تا کنون رفتار یکسانی با دیگران داشته، ممکن است در برابر «۵۷+۶۸» پاسخ متفاوتی بدهد، بی آنکه هیچ فکت معنایی تعیین کند برخلاف درک همیشگی خویش از + عمل کرده است.

اگر چنین باشد، معنای هر واژه میان تفسیرها معلق می ماند و زبان بنیان تعیین خود را از دست می دهد (Kripke 1982, pp. 8–21).

۲.۱ بازسازی روایی پارادوکس

برای وضوح بیشتر می توان پارادوکس را در قالب مثالی عینی تر بازسازی کرد.

فرض کنید دو داوطلب حسابداری، مسعود و جونز، در آزمونی شرکت می‌کنند که شامل ده‌ها مسئله جمع است، از «۲+۲» تا «۵۶+۱». هر دو پاسخ‌های یکسان می‌نویسند و درک مشابهی از عمل جمع دارند.

اما در موقعیتی تازه، در برابر مسئله «۱+۵۷»، مسعود پاسخ «۵۸» می‌دهد و جونز با اطمینان می‌نویسد «۵». هیچ داده ذهنی یا رفتاری پیشین وجود نداشت که این تفاوت را پیش‌بینی کند.

در لحظه آزمون نخست، هیچ واقعیت عینی یا ذهنی هیچ فکت معنایی وجود نداشت که تعیین کند کدام یک معنای درست «+» را فهمیده است.

تمام شواهد پیشین با هر دو تفسیر سازگار بود؛ بنابراین هیچ مبنای قطعی برای تثبیت معنا وجود ندارد.

کریپکی نتیجه می‌گیرد: اگر چنین فکتی در کار نیست، هیچ مبنای نهایی‌ای برای دانستن معنای واژه‌ها نداریم.

هر شاهد یا تعریفی که عرضه کنیم، با بی‌نهایت تفسیر سازگار خواهد بود. بدین‌سان، اگر هیچ واقعیت تعیین‌کننده‌ای وجود نداشته باشد، تمایز میان درست و نادرست، و در نتیجه خود معنا، فرو می‌ریزد (Kripke, 1982, p. 60).

اما اگر معنا از میان برود، خود طرح این پارادوکس نیز دچار بحران معنا می‌شود مگر آنکه نشان داده شود زبان می‌تواند در غیاب فکت‌های معنایی نیز معنادار بماند؛ و همین پرسش، نقطه آغاز نظریه‌های پساکریپکی، از جمله «شبکه پویای باورهای جزئی»، است.

۳.۱ دو بحران و دو شرط در خوانش کریپکی

کریپکی نشان می‌دهد که پارادوکس ویتگنشتاین دو بحران بنیادین در فهم معنا پدید می‌آورد:

۱. بحران تناهی داده‌های متناهی گذشته کاربرد نامتناهی قاعده را تعیین نمی‌کنند؛
۲. بحران خطا اگر هیچ فکتی وجود ندارد، تمایز درست و نادرست بر چه پایه‌ای استوار است؟

برای رفع این بحران‌ها، هر نظریه معنا باید دو شرط را برآورد:

معنا به مثابه شبکه پویای ... (علی اکبر احمدی افرمجان و کورش سلیمی) ۲۵۷

۱. اکستنشنالیتی (بسط‌پذیری) EXTENSIONALITY ملاکی برای تمایز میان کاربردهای درست و نادرست فراهم آورد؛

۲. هنجاریت Normativity نشان دهد دانستن معنا صرفاً دانستن درست و غلط نیست، بلکه الزام‌آور است.

کریپکی این دو شرط را از راه اجتماع‌گرایی تبیین می‌کند: معنا در رفتار و داوری اجتماع تثبیت می‌شود و فرد، در مقام کاربر، تابع هنجارهای جمعی است. اما این راه‌حل، با حذف نقش ذهن در هدایت لحظه‌ای، زبان را در سطح فردی ناممکن می‌سازد.

به دنبال این نتیجه، مفسران گوناگون از بوغوسیان و بیکر تا گینزبورگ و وارن کوشیده‌اند نقش ذهن را در هدایت معنا بازسازی کنند، بی‌آنکه به فکت‌های خصوصاً بازنمایی‌های ذهنی بازگردند. باین‌حال، هیچ‌یک از این رویکردها نتوانسته‌اند هم‌زمان دو شرط بنیادین معنا اکستنشنالیتی و هنجارمندی را برآورده سازند، بی‌آنکه از پویایی معنا، داوری بی‌میانجی یا امکان اصلاح آنی کاربرد چشم‌پوشند.

مسئله این مقاله از دل همین ناکامی برمی‌خیزد:

چگونه می‌توان نظریه شکاکانه کریپکی را از درون منطق خود او بسط داد، به گونه‌ای که نقش هدایت ذهنی فرد در معنا بازسازی شود، بی‌آنکه دستاوردهای اجتماع‌گرایی او از میان برود؟ برای پاسخ به این پرسش، چارچوبی پیشنهاد می‌شود: نظریه «شبکه پویای باورهای جزئی».

در ادامه رویکردهای مهم موجود در ادبیات فلسفی معرفی و نقد می‌شوند تا بستر برای طرح پیشنهاد مقاله فراهم شود.

۲. پیشینه پژوهش

از دهه ۱۹۸۰ تاکنون، پارادوکس شکاکانه معنا به محور بحث‌های گسترده‌ای بدل شده است. به‌طور کلی، دو رویکرد اصلی در برابر آن شکل گرفته است:

راه‌حل‌های شکاکانه، که می‌پذیرند هیچ فکت سازنده معنایی وجود ندارد و می‌کوشند زبان را در غیاب آن بازتعریف کنند؛ و راه‌حل‌های مستقیم، که با فرض وجود فکت‌های معنایی در ذهن یا واقعیت، در پی رفع پارادوکس‌اند.

اما این طبقه‌بندی کلاسیک، گرچه برای توصیفِ مواضع اولیه سودمند است، نمی‌تواند جایگاهِ ذهن را در هدایتِ معنا به‌درستی نشان دهد؛ زیرا معیارِ تمایز در آن، صرفاً «پذیرش یا انکارِ فکت معنا»ست، نه نوعِ نقشی که برای ذهن در فرایندِ معنا قائل می‌شود. در این مقاله، تقسیم‌بندی بدیلی پیشنهاد می‌شود که از دل مسئله محوری پژوهش برمی‌خیزد: هماهنگی میان زبان و واقعیت چگونه ممکن می‌شود و ذهن در این هماهنگی چه نقشی دارد؟

بر این اساس، رویکردهای موجود در ادبیات معاصر در سه دسته بازآرایی می‌شوند:

۱. رویکردهای واقعیت‌محور، که هدایت را به ساختارهای عینی و اجتماعی واگذار می‌کنند؛
۲. رویکردهای زبان‌محور، که هماهنگی را درون خود ساختار زبان می‌جویند؛
۳. و رویکردهای ذهن‌محور، که می‌کوشند نقش هدایت‌گر ذهن را در درون افق اجتماعی زبان بازسازی کنند.

۱.۲ رویکرد واقعیت‌محور (کریپکی، براندوم)

رویکردهای واقعیت‌محور، هماهنگی میان زبان و جهان را با حذف نقش فعال ذهن توضیح می‌دهند.

در این نگاه، زبان بخشی از خودِ واقعیت استکشنی زیستی و اجتماعی که برای معناداری، نیازی به بازنمایی ذهنی ندارد. معنا حاصلِ کارکردهای عینی و هنجاری رفتار زبانی است؛ ذهن نه مرکز هدایت بلکه محل عبور و تثبیت واکنش‌های جمعی است. بدین‌سان، زبان در دل ساختارهای اجتماعی و زیستی هماهنگ می‌شود، بی‌آنکه به سطح تفسیر یا بازنمایی درونی نیاز داشته باشد. کریپکی معنا را از سطح فردی به سطح جمعی منتقل می‌کند:

«پیروی از قاعده چیزی بیش از آن نیست که اجتماع در مقام داور، آن را تأیید کند»
(Kripke, 1982, p. 110).

در این مدل، اجتماع مرز درست و نادرست را تعیین می‌کند و هنجاریت از رهگذر اصلاح اجتماعی اعمال می‌شود. معنا دیگر به آگاهی فرد وابسته نیست، بلکه محصول واکنش‌های جمعی است.

معنا به مثابه شبکه پویای ... (علی اکبر احمدی افرمجان و کورش سلیمی) ۲۵۹

براندوم این مسیر را در (1994) Making It Explicit با نظریه «عمل گرایی هنجاری» بسط می دهد. در نگاه او، معنا نه بازنمایی مفاهیم در ذهن، بلکه نقشی است که گزاره ها در بازی زبانی «ارائه و دریافت دلیل» (the game of giving and asking for reasons) ایفا می کنند (Brandom, 1994, pp. 32-33).

هر گزاره شبکه ای از تعهدات و مجوزها ایجاد می کند و اجتماع از طریق «نمره گذاری گفتمانی» (scorekeeping) آن ها را تنظیم می کند (pp. 163-166). در نتیجه، معنا کنشی زنده است، نه فکتی ساکن: ما با سخن گفتن معنا را اجرا می کنیم، نه بازنمایی.

۱.۱.۲ نقد تحلیلی

با وجود کارآمدی این رویکرد در مهار شکاکیت، محدودیت های آن آشکار است:

۱. فقدان هنجاریت عمیق.

بوغوسیان (۱۹۸۹، 513-514 pp) نشان می دهد که اجتماع گرایی کریپکی صرفاً هنجاریت سطحی را توضیح می دهد: اجتماع می گوید چه می کنیم، نه چه باید بکنیم. الزام اجتماعی می تواند رفتار را تنظیم کند، اما الزام مفهومی و درونی را توضیح نمی دهد.

۲. حذف فاعل داوری کننده.

مکداول (1984, p. 362; 1992, pp 45-46) هشدار می دهد که تقلیل معنا به هماهنگی رفتاری جای قضاوت فردی را خالی می کند

معنا تجربه ای از «درست گفتن» است، نه صرف هم سویی با دیگران.

۳. انتقال بحران از فرد به اجتماع.

بلکبرن (1974, p. 85) یادآور می شود که اجتماع نیز داده های متناهی دارد؛ بنابراین، همان مسئله عدم تعین تفسیر در سطح جمعی باز تولید می شود.

۴. فقدان تبیین خلاقیت زبانی.

این رویکرد توضیح نمی دهد چگونه کاربردهای نو یا استعاره های زبانی ابتدا در ذهن فرد شکل می گیرند و سپس جمعی می شوند (Kripke, 1982, p. 109).

۲.۱.۲ جمع‌بندی

رویکرد واقعیت‌محور، معنا را از ذهن فرد به واقعیت اجتماعی منتقل می‌کند و از این رهگذر پارادوکس شکاکانه را مهار می‌سازد. اما این مهار به بهای حذف ذهن و تهی‌شدن هنجاریت درونی تمام می‌شود.

در این چشم‌انداز، معنا دیگر تجربه‌ای از فهمیدن نیست، بلکه صرف هماهنگی با دیگران است.

نظریه «شبکه پویای باورهای جزئی» این بنیان بیرونی را می‌پذیرد، اما می‌کوشد هدایت درونی را دوباره احیا کند—جایی که معنا در نسبت زنده‌میان فرد و اجتماع از نو پدیدار می‌شود.

۲.۲ رویکرد زبان‌محور (بیکر و هکر Baker & Hacker)

رویکردهای زبان‌محور، همچون واقعیت‌محوران، نقش مستقیمی برای ذهن در ایجاد هماهنگی میان زبان و جهان قائل نیستند، اما برخلاف آن‌ها، منشأ این هماهنگی را نه در واقعیت بیرونی، بلکه در خود زبان می‌جویند.

در این دیدگاه، عمل زبانی بر مبنای ساختارهای نحوی سامان می‌یابد و میان کاربرد زبانی و دستور زبان، رابطه‌ای درونی برقرار است (Baker & Hacker, 1985, pp. 13-20).

به بیان دیگر، هماهنگی زبان و واقعیت درون خود زبان برقرار می‌شود: معنا همان «دستور بازی» است، نه چیزی در ورای آن.

۱.۲.۲ بیکر و هکر: انحلال پارادوکس از درون زبان

بیکر و هکر در واکنش به بازسازی کریپکی استدلال می‌کنند که پارادوکس شکاکانه اساساً از یک خطای زبان‌شناختی ناشی می‌شود. به باور آنان، کریپکی با فرض وجود «تعیین‌کننده معنا semantic determinant» چه ذهنی و چه اجتماعی به همان متافیزیکی باز می‌گردد که ویتگنشتاین در صدد انحلالش بود. از نظر آنان، معنا نه امری نهفته در ورای کاربرد، بلکه چیزی است که در خود قواعد بازی زبانی تحقق می‌یابد:

«هیچ فکتِ نهان یا سازوکار پنهانی در کار نیست؛ معنا در سطح قاعده و کاربرد ظاهر

می‌شود.» (Baker & Hacker, 1985, p. 25)

بر این مبنا، مسئله «چگونگی تطبیق قاعده با کاربرد» از اساس غلط طرح شده است؛ زیرا معنا از همان آغاز در بستر قواعد نحوی کاربرد حضور دارد. در نتیجه، بحران تناهی و بحران خطا هر دو منحل می‌شوند، چون دیگر نیازی به فکت تعیین‌کننده باقی نمی‌ماند. این نگاه را می‌توان نوعی زبان‌محوری نحوی دانست: بازگشت از هستی‌شناسی معنا به نحو کاربرد.

۲.۲.۲ نقد

در نگاه نخست، زبان‌محوری نحوی راهی بکر برای فرار از شکاکیت به‌نظر می‌رسد؛ اما همین حذف فکت معنایی، مسئله را به سطحی دیگر منتقل می‌کند. چنان‌که گسکینیا دآور می‌شود، قواعد نحوی خود تنها در بستر کاربردهای معنایی فهم‌پذیرند و به‌تنهایی نمی‌توانند معیار درستی باشند (Gaskin, 2008, p. 47). بدین ترتیب، پارادوکس از سطح معنا به سطح دستور منتقل می‌شود. هوروویچ (1998, pp. 21-24) نیز در Minimal Theory of Truth تأکید می‌کند که حذف هرگونه سازوکار بازتابی ما را از تبیین «اصلاح خطا» ناتوان می‌کند. اگر معنا صرفاً به نحو فروکاسته شود، دیگر توضیحی درباره‌ی اینکه چرا و چگونه می‌توانیم کاربرد نادرست را اصلاح کنیم، وجود نخواهد داشت. از سوی دیگر، مک‌داول (1984, p. 362; 1992, p. 53) بر این نکته پافشاری می‌کند که معنا بدون «داوری زنده‌فاعل» تهی می‌شود: قواعد تا زمانی معنا دارند که کسی بتواند خود را در نسبت با آن‌ها بیابد احساس هماهنگی یا ناهماهنگی با قاعده، شرط زنده‌بودن آن است. اگر قواعد صرفاً الگوهای رفتاری باشند، دیگر پیروی از قاعده مفهومی نخواهد داشت. بوغوسیان نیز همین خلاء را در سطح هنجارمندی برجسته می‌کند: اگر معنا فقط تابع نحو باشد، آنگاه نه «باید»ی باقی می‌ماند و نه «خطایی»؛ همه‌چیز صوری است و بی‌محتوا (Boghossian, 1989, p. 522).

۳.۲.۲ جمع‌بندی

رویکرد زبان‌محور، با انحلالِ ظاهریِ پارادوکسِ کریپکی، در واقع مسئله را از معنا به نحو منتقل می‌کند. در این چشم‌انداز، معنا در سطح قواعد نحوی معلق می‌ماند و هیچ فاعلی در کار نیست که بتواند درستی یا نادرستی را درک کند.

به تعبیر هورویت (1998, p. 29)، این انحلال گرچه شکاکیت را خاموش می‌کند، اما بهای آن «سکوتِ زبان دربارهٔ خود معنا» است.

اگر رویکرد واقعیت‌محور شرط اکستنشن را در بیرون فرد و در رفتار جمعی می‌جوید، زبان‌محور آن را از هر مرجع بیرونی تهی می‌کند و به «صرفِ قاعده» می‌سپارد. از این رو، راه به‌سوی رویکرد ذهن‌محور گشوده می‌شود تلاشی برای بازگرداندنِ عنصرِ هدایت و داوریِ درونی، بی‌آن‌که به متافیزیکِ خصوصی بازگردیم.

۳.۲ رویکرد ذهن‌محور

در برابر اجتماع‌گرایی و زبان‌محوری، گروهی از فیلسوفان پاسخی ذهن‌محور به پارادوکس شکاکانه عرضه کرده‌اند. در این دیدگاه ذهن نقش سستیِ پل میان زبان و واقعیت را حفظ می‌کند اما بدون بازگشت به متافیزیکِ فکت‌های خصوصی. این رویکردها، اگرچه از منطق شکاکانه کریپکی پیروی می‌کنند، می‌کوشند نشان دهند که هدایت زبانی هنوز می‌تواند از درونِ فهم فردی پدید آید، بی‌آنکه به قواعد کلی یا بازنمایی‌های ذهنی متوسل شود.

۱.۳.۲ بوغوسیان: هنجاریت درونی فهم

پل بوغوسیان (Boghossian, 1989) در مقالهٔ *The Rule-Following Considerations* می‌کوشد نشان دهد که «فهم» خود نوعی حالتِ ذهنیِ هنجاری است: حالتی که در دل خود تمایز میان درست و نادرست را دارد.

در این دیدگاه، معنا به قصدهای زبانیِ ذهن وابسته است قصدهایی که از رهگذر آموزش اجتماعی در ذهن نهادینه می‌شوند و در لحظهٔ کاربرد، کاربر را بدون نیاز به تفسیر هدایت می‌کنند (pp. 513-515). به تعبیر او، فهم نوعی دانستنِ عملی است که خود حاملِ الزام است: «فهمیدن یعنی دانستنِ چگونگیِ درستِ ادامه دادن».

نقد: ایدهٔ «نهادینه‌شدن قاعده» با پویاییِ معنا در زبان طبیعی ناسازگار است. اگر معنا در قالب فهمی تثبیت‌شده از اجتماع به ذهن منتقل شود، چطور می‌توان تغییر ناگهانیِ معنای

معنا به مثابه شبکه پویای ... (علی اکبر احمدی افرمجان و کورش سلیمی) ۲۶۳

واژه را در واکنش به بازخورد یا موقعیت جدید توضیح داد؟ در آموزش زبانی، تغییر معنا معمولاً تدریجی نیست: کودک آشنا با « $2+2=4$ » با یک تذکر معلم در لحظه درمی یابد که جمع فقط بر اعداد طبیعی منطبق نیست.

در نظریه «شبکه پویای باور جزئی»، چنین تحولی نه نتیجه نهادینه شدن، بلکه حاصل بازتنظیم لحظه‌ای شبکه باوره است در آن، معنا از دل فرایند، نه از ذخیره ذهنی، پدید می آید.

۲.۳.۲ گینزبورگ: هنجار ابتدایی و حس درستی

ریچل گینزبورگ (Ginsborg, 2011) از محدود فیلسوفانی است که کوشید در دل افق شکاکانه کریپکی، هنوز برای هنجارمندی معنا جایگاهی در سطح فردی بیابد.

او می پذیرد که هیچ واقعیت متافیزیکی اجتماعی مستقل، معنای درست را تعیین نمی کند، اما برای نجات هنجاریت، ایده هنجار ابتدایی (primitive normativity) را مطرح می سازد: نوعی احساس پیشاتحلیلی از «درست» یا «نادرست» در کاربردهای زبانی.

به باور او، انسان پیش از آن که قواعد را بداند، به طور غریزی حس می کند که کاربردی «درست» یا «نادرست» است (pp. 229-243).

نقد: گینزبورگ بدین ترتیب «داوری» را پیش از آگاهی زبانی می نشانده؛ اما این حس، هرچند بصیرتی عمیق از پیوند میان زبان و طبیعت انسانی به دست می دهد، از سطح روان شناختی فراتر نمی رود. پیشا زبانی بودن احساس درستی، نمی تواند در معرض داوری دیگران به تغییرات آنی معنا تن دهد مگر آن که خود در بافتی زبانی و اجتماعی شکل گرفته باشد. به همین دلیل، ایده او در سطح روان شناسی غریزی متوقف می ماند و از تبیین نقش اجتماعی داوری و امکان اصلاح خطا درمی ماند.

۲.۳.۲ وارن: حس جهت و محدودیت هدایت ذهنی

وارن (Warren, 2020) می کوشد نقشی برای ذهن در هدایت معنا احیا کند، بی آنکه به فکت های خصوصی بازگردد. او استدلال می کند ذهن انسان هنگام کاربرد واژه ها از نوعی «حس جهت» برخوردار است گرایشی درونی به تداوم شیوه های معمول استفاده از زبان (p. 318) این حس، نوعی توانایی عملی است که به فرد اجازه می دهد در موقعیت های تازه بدون بازگشت آگاهانه به قاعده، راه درست را «بیابد».

نقد: اما «جهت» در این نظریه نه از سازوکار درونی، بلکه از عادات‌های اجتماعی سرچشمه می‌گیرد. ذهن در حقیقت بازتابی از رفتار جمعی است؛ به جای آن‌که منشأ هدایت باشد، میانجی بازخورد اجتماع می‌شود. به همین دلیل، وارن نمی‌تواند تبیین کند که این حس جهت چگونه بلافاصله خود را با تغییر ناگهانی هنجار سازگار می‌کند زیرا «میانگین رفتارهای گذشته» نمی‌تواند اصلاح آنی معنا را توضیح دهد.

در نظریه «شبکه پویای باورهای جزئی»، این حس جهت بازتوصیف می‌شود: جهت در اینجا از شباهت میان اجراهای زبانی معتبر برمی‌خیزد و با هر بازخورد اصلاح می‌شود. ذهن دیگر قطب‌نمایی ثابت نیست، بلکه میدان زنده‌ای است که مسیر معنا را در لحظه بازتعریف می‌کند.

۴.۳.۲ جمع‌بندی

در مجموع، کوشش‌های ذهن‌محور از بوغوسیان تا گینزبورگ و وارن، هرچند در جهت بازگرداندن فاعل به صحنه معنا گام‌های مهمی برداشته‌اند، اما همچنان گرفتار نوعی «ایستایی درونی» اند: ذهن در آن‌ها یا نهاده‌کننده قواعد جمعی است، یا دریافت‌کننده بازخورد بیرونی، نه عنصری زنده در خود پویا معنا.

فصل بعد می‌کوشد این شکاف را پر کند و نشان دهد چگونه ذهن می‌تواند درون افق اجتماعی زبان، نه به‌منزله ظرف معنا بلکه به‌منزله بستر پیدایش آن عمل کند. میدانی که در آن معنا از پویایی پیوسته میان باورهای جزئی و داوری جمعی پدید می‌آید.

۳. چارچوب «شبکه پویای باور جزئی»

۱.۳ مبانی شکل‌گیری راه حل

پارادوکس کریپکی-ویتگنشتاین نشان می‌دهد که هیچ قاعده‌ای نمی‌تواند به‌طور مستقل راهنمای کاربردهای آینده باشد، زیرا هر تفسیر قاعده، خود به تفسیر دیگری نیاز دارد (PI §201; Kripke, 1982).

کریپکی برای گریز از این تسلسل، ذهن را از فرایند هدایت حذف کرد و معنا را در داوری اجتماع مستقر ساخت؛ اما با حذف ذهن، زبان در سطح فردی ناممکن می‌شود زیرا دیگر چیزی در ذهن باقی نمی‌ماند که بتواند کاربر را در لحظه کاربردهدایت کند.

چارچوب حاضر از همین نقطه آغاز می‌کند: به جای حذف ذهن، قاعده را از ذهن کنار می‌گذارد. به این ترتیب ذهن از تفسیر آزاد می‌شود، اما از هدایت نه. هدایت در این نظریه نه بر مبنای قواعد کلی، بلکه از دل سازوکاری زنده و بازخوردی شکل می‌گیرد که در آن ذهن و اجتماع در تعامل دائم‌اند.

در این چشم‌انداز، معنا در دو سطح درهم‌تنیده پدید می‌آید:

۱. سطح درونی، که در آن باورهای جزئی در ذهن از تجربه‌های معتبر زبانی ساخته می‌شوند؛

۲. سطح بیرونی، که در آن همین شبکه در معرض بازخورد و اصلاح جمعی قرار می‌گیرد.

به این ترتیب، معنا نه در بازنمایی‌های ذهنی جای دارد و نه در فکت‌های اجتماعی مستقل، بلکه در حرکت زنده و متقابل میان این دو ظهور می‌کند. «شبکه پویای باور جزئی» توصیف همین فرایند استمدالی که در آن معنا خاصیتی برآمده (emergent property) از کنش مشترک ذهن و اجتماع است، نه داده‌ای ایستایا از پیش موجود.

۲.۳ ساز و کار نظریه

الف) شکل‌گیری باور جزئی: از مشاهده اظهار تا پیدایش معنا

کاربر در مواجهه با اجرای زبانی دیگران، باوری خاص در ذهن خود می‌سازد—نه درباره «درست بودن» یا «مجاز بودن»، بلکه درباره اظهارپذیر بودن (assertability) آن اجرا.

برای مثال، کودک در موقعیتی می‌شنود که پدرش واژه کتاب را به کار می‌برد و باوری جزئی در ذهن او شکل می‌گیرد: «پدرم گفتن کتاب را در این موقعیت اظهارپذیر دانست.»

این باور نه گزاره‌ای کلی است و نه تعمیم‌یافته؛ بلکه بازتابی انضمامی از یک رویداد زبانی واقعی است نوعی باور تجربی نسبت به زبانی بودن یک رویداد در جهان دیگری.

به تدریج، مجموعه‌ای از این باورهای جزئی در ذهن کودک انباشته می‌شوند: «مادرم گفت کتاب»، «معلم گفت دفتر»، «در تلویزیون گفتند کتابخانه».

ذهن این باورها را به واسطه گرایش طبیعی به شباهت به هم پیوند می‌دهد: باورهایی که در آن‌ها کاربرد واژه‌ها در موقعیت‌های مشابه مشاهده شده است، در شبکه‌ای خوشه‌وار به هم متصل می‌شوند. از رهگذر این پیوندها، حس زبانی کودک رشد می‌کند و دیگر

نمی‌گوید کتاب فقط وقتی کسی آن را یادش داده است، بلکه وقتی که حس می‌کند همان نوع بازی زبانی در جریان است.

در این چارچوب، معنا نه حاصل آگاهی از قاعده، بلکه محصول اعتماد به استمرار اظهارپذیری است: باور به این که اگر من نیز در موقعیتی مشابه همان واژه را به کار برم، گفتارم در افق جمعی معنا جای خواهد گرفت. این اعتماد، شکل زبانی همان میلی است که زبان بر آن بنا شده: میل به ماندن در بازی مشترک، به فهمیده شدن.

از این رو، باور جزئی، کوچک‌ترین واحد سازنده معناست نه چون خود معنا دارد، بلکه چون امکان ظهور معنا را فراهم می‌کند: باور به اظهارپذیری، ذهن را درون افق معنا قرار می‌دهد، بی‌آنکه نیازمند قاعده یا تفسیر باشد.

ب) شکل‌گیری خوشه‌های شباهت: گسترش اظهارپذیری

باورهای جزئی، اگر در انزوا بمانند، هنوز معنا نمی‌آفرینند. معنا زمانی پدید می‌آید که این باورها به واسطه حس شباهت در ذهن کاربر به یکدیگر متصل شوند و شبکه زنده‌ای از اظهارپذیری‌های مرتبط را بسازند.

هرگاه فرد دو موقعیت گفتاری را از حیث کاربرد مشابه بیابد مثلاً شنیدن واژه «کتاب» در گفتار مادر و سپس در گفتار معلم ذهن به صورت طبیعی این دو رویداد را در یک خوشه شباهتی جای می‌دهد.

این پیوند نه بر مبنای قاعده صوری، بلکه بر اساس درک پیشااستدلالی از بجا بودن کاربردها شکل می‌گیرد: کودک حس می‌کند هر دو مورد، در افق مشترک یک بازی زبانی، «اظهارپذیر» بوده‌اند.

به تدریج، خوشه‌هایی از باورهای جزئی پیرامون واژه‌ها یا ساختارهای خاص پدید می‌آیند خوشه‌هایی که دامنه اظهارپذیری را گسترش می‌دهند.

وقتی کودک می‌شنود که مادر می‌گوید «کتاب روی میز است»، و سپس در تلویزیون کسی می‌گوید «کتاب تازه منتشر شد»، ذهن او میان این دو موقعیت رشته‌ای از شباهت می‌تند: هر دو اجرا در بازی زبانی «کتاب» اظهارپذیرند.

گرایش ذهن به گسترش این رشته‌ها، جایگزین استدلال تعمیم در منطق سنتی می‌شود: ذهن نه از قاعده کلی به جزئی می‌رسد، بلکه از یک اظهار به اظهار مشابه دیگر می‌لغزد در امتداد حس شباهت.

معنا به مثابه شبکه پویای ... (علی اکبر احمدی افرمجان و کورش سلیمی) ۲۶۷

به تعبیر ویتگنشتاین، این همان «شباهت خانوادگی» است که مفاهیم را به جای تعریف منطقی، از درون رشته‌ای از شباهت‌های کاربردی به هم پیوند می‌دهد (PI §§66-71). یافته‌های روان‌شناسی شناختی نیز از همین سازوکار پشتیبانی می‌کنند: ذهن در طبقه‌بندی‌های خود از نمونه‌های مرکزی و شباهت‌های درجه‌بندی‌شده بهره می‌گیرد (Rosch, 1975; Lakoff, 1987).

در این چارچوب، گرایش به شباهت، نیروی محرک گسترش اظهارپذیری است. ذهن از طریق آن، نه تنها اجراهای تازه را به خوشه‌های موجود پیوند می‌دهد، بلکه میان خود باورهای جزئی نیز شبکه‌ای از هم‌نشینی و تداعی می‌سازد. هرچه این پیوندها فشرده‌تر و متقاطع‌تر شوند، افق اظهارپذیری غنی‌تر می‌گردد؛ و معنا، به جای آنکه در قاعده‌ای ساکن باشد، در حرکت خزنده و پیوسته شبکه ظهور می‌کند.

ج) اصلاح اجتماعی: بازتنظیم اظهارپذیری‌ها

شبکه باورهای جزئی تا زمانی که در دایره تجربه فردی بسته بماند، در معرض خطا و انحراف است. هر کاربر زبان، تنها بخشی از بازی زبانی را تجربه می‌کند و از همین رو، شبکه درونی‌اش گاه با داورهای جمعی ناهماهنگ می‌شود. نقش اجتماع، در این میان، نه تحمیل قاعده بلکه اصلاح وزن باورهاست.

هنگامی که کاربر کاربردی را اظهار می‌کند برای مثال، «کتاب روی میز است» واکنش دیگران، خواه تأیید و خواه تصحیح، نیروی تنظیم‌کننده شبکه است: بازخورد مثبت، پیوندهای درونی را تقویت می‌کند و بازخورد منفی، خوشه‌های پیشین را بازچینش می‌نماید.

کودکی را در نظر بگیریم که به دفتر روی میز نیز «کتاب» می‌گوید. معلم با لبخندی اصلاحی پاسخ می‌دهد: «نه، این کتاب نیست.» ذهن کودک با دریافت این بازخورد، وزن پیوند میان دو باور جزئی را تغییر می‌دهد: اکنون می‌داند که در برخی بافت‌ها، واژه «کتاب» اظهارپذیر است و در برخی دیگر نه.

به این ترتیب، اصلاح اجتماعی همچون فرایند بازتنظیم شبکه‌ای عمل می‌کند، نه چون تصحیح یک قاعده از پیش موجود. معنا از رهگذر این بازخوردهای پیاپی خود را تنظیم می‌کند؛ زبانی که در سطح اجتماع پویا می‌ماند، در ذهن فرد نیز زنده است. در این الگو، اجتماع همچنان داور نهایی است، اما نه به مثابه ناظر بیرونی.

اجتماع بخشی از همان فرایند پویای معناست که درون ذهن فرد امتداد یافته است: ذهن از اجتماع جدا نیست، بلکه لحظه‌ای از گردش جمعی اظهارپذیری‌هاست.

۳.۳ جمع‌بندی مفهومی

در این چارچوب، معنا نه بر قاعده‌ای بیرونی استوار است و نه بر نیت درونی، بلکه از تعامل زنده میان سه مؤلفه پدید می‌آید: باور جزئی، شباهت، و پویایی.

- باور جزئی: کوچک‌ترین واحد سازنده معناست؛ نه به این معنا که خود معنا دارد، بلکه به این معنا که بدون آن هیچ معنایی شکل نمی‌گیرد. باور جزئی، باور به اظهارپذیر بودن یک اجرای زبانی در جهان دیگری است یعنی باور به اینکه آنچه مشاهده یا شنیده می‌شود، بخشی از بازی ارتباطی جمعی است، نه صرفاً رخدادی فیزیکی یا صوتی. این باورها با تکرار و بازخورد، به تدریج در ذهن شبکه‌ای می‌سازند که محور درونی معنا را تشکیل می‌دهد.

- شباهت: پیوند زنده‌ای است که میان اجراهای زبانی و باورهای جزئی برقرار می‌شود. ذهن، با گرایش طبیعی به گسترش شباهت، اجراهای مشابه را به یکدیگر متصل می‌کند و از آن شبکه‌ای از خوشه‌های معنایی می‌سازد (Wittgenstein, 1953/2009). این گرایش جایگزین فرایند تعمیم و تخصیص در منطق کلاسیک است؛ ذهن از کلی به جزئی نمی‌رود، بلکه از جزئی به جزئی می‌لغزد، در امتداد احساس شباهت.

- پویایی: حرکت پیوسته میان گسترش درونی و اصلاح بیرونی است. هر بازخورد اجتماعی وزن باورها را بازتنظیم می‌کند، خوشه‌های تازه‌ای می‌سازد، و شبکه را زنده نگه می‌دارد. معنا از این ناپایداری تغذیه می‌کند: در هر لحظه، هم هدایت می‌کند و هم از نو هدایت می‌شود.

در این فرایند، ذهن دیگر ناظر بر زبان نیست، بلکه بخشی از خود زبان است همان میدان پدیداری معنا. این سه مؤلفه به ترتیب با سه مسئله فلسفی متناظرند: باور جزئی با مسئله معنا، شباهت با مسئله بسط‌پذیری، و پویایی با مسئله هنجارمندی.

۴.۳ نوآوری نظری

الف) در نسبت با کریپکی: «انتساب» به «باور»

در خوانش شکاکانه کریپکی، معنا نسبتی است که اجتماع به کاربر نسبت می‌دهد نوعی attributional status که مجوز مشارکت در بازی زبانی را تعیین می‌کند (Kripke, 1982, pp. 90-110).

ذهن در این چارچوب از جایگاه «صاحب معنا» عزل می‌شود و تنها در پرتو داوری اجتماعی معنادار است.

نظریه «شبکه پویای باورهای جزئی» این ساختار را از درون دگرگون می‌کند: معنا همان مجوز اظهار است، اما نه مجوزی که اجتماع به کاربر می‌دهد، بلکه مجوزی که کاربر باور دارد هر عضو اجتماع برای خود قائل است. در این نگاه، معنا در باور ذهن به تکرار مشابهتی رفتار زبانی در جهان دیگری زاده می‌شود—باوری که نشان می‌دهد آنچه شنیده، بخشی از بازی زبانی است، نه صرفاً رویدادی صوتی.

ذهن حضور اجتماع را از درون تجربه می‌کند: در لحظه‌ای که اجرای مشابه را ممکن می‌سازد، در افق همان مجوز جمعی تنفس می‌کند. به این ترتیب، معنا نه بازنمایی زبان بلکه مشارکت زنده در آن استفرایندی که در آن فهم از دل اشتراک در گرایش به تکرار مشابهت پدید می‌آید.

ب) در نسبت با گزینبورگ

در چارچوب نظریه حاضر، ایده گزینبورگ بازسازی می‌شود، اما نه در سطح حس غریزی بلکه در سطح زبانی و شبکه‌ای. حسی که او آن را «هنجار ابتدایی» می‌نامید، در اینجا کارکردی دقیق‌تر می‌یابد: همان حس شباهت که در نظریه «شبکه پویای باورهای جزئی» نقش هدایت مقدماتی را ایفا می‌کند. این حس نیز پیشاتحلیلی است، اما نه غریزی؛ زیرا بر بنیانی باورمحور استوار است: باور به اظهارپذیر بودن اجرای زبانی در جهان دیگری. به بیان دیگر، آنچه گزینبورگ صرفاً به عنوان «احساس درست بودن» توصیف می‌کرد، در این نظریه صورتی گزاره‌ای و داورپذیر پیدا می‌کند. حس شباهت، نه واکنشی زیستی،

بلکه سازوکاری زبانی است که از پیوند باورهای جزئی در شبکه‌ای پویا برمی‌خیزد و از رهگذر بازخورد اجتماعی تنظیم می‌شود. بدین‌سان، نظریه حاضر درواقع همان شهود گینزبورگ را در سطحی کارکردی و بین‌الذهانی بازتعریف می‌کند: از «احساسِ غریزی درستی» به «احساس مبتی بر باور به اظهارپذیری».

۵.۳ چالش‌ها و پاسخ‌ها

همان‌گونه که دیدیم، پارادوکس شکاکانه دو بحران اصلی (تناهی و خطا) را پیش می‌کشد و هر نظریه معنا باید دو شرط بنیادین (اکستشنالیتی و هنجارمندی) را برآورده سازد. در ادامه نشان می‌دهیم که چارچوب پیشنهادی چگونه این بحران‌ها را مهار و آن شرط‌ها را تأمین می‌کند.

۱.۵.۳ مهار بحران خطا

یکی از عمیق‌ترین چالش‌های پس از پارادوکس کریپکی-ویتگنشتاین، تبیین مفهوم «خطا» است. در نظریه‌های پیشاکریپکی، خطا به‌سادگی به معنای عدم تطابق کاربرد با قاعده بود؛ اما وقتی پارادوکس، امکان تطابق را از بنیاد فرو ریخت، این پرسش پدید آمد: اگر قاعده‌ای در کار نیست، «اشتباه» نسبت به چه چیزی معنا دارد؟

حتی در راه‌حل شکاکانه کریپکی نیز مشکل باقی می‌ماند: اگر داوری اجتماع معیار معناست، کاربر برای آنکه «خطای خود» را تشخیص دهد، باید بتواند داوری اجتماع را پیش‌بینی کند و همین پیش‌بینی، مستلزم نوعی درک پیشینی از خطا است. در نتیجه، تبیین خطا در چارچوب صرفاً اجتماعی، گرفتار دور می‌شود.

در نظریه «شبکه پویای باورهای جزئی»، خطا دیگر نه تخطی از قاعده است و نه نتیجه پیش‌بینی داوری؛ بلکه ناسازگاری میان دو سطح از تشخیص شباهت است:

۱. در سطح درونی، کاربر موردی را بر اساس حس شباهت، به خوشه‌ای از اجراهای معتبر الحاق می‌کند؛

۲. در سطح بیرونی، اجتماع همان الحاق را انجام نمی‌دهد.

در این معنا، خطا لحظه‌ای است که این دو سطح از هم می‌گسلند.

خطا نوعی ناهماهنگی در شبکه شباهت‌هاست، نه شکست در پیروی از قاعده. اما چرا این گسست صرفاً توصیف توصیف خطا نباشد و چرا باید آن را خطا بنامیم؟ پاسخ، باید گفت: نام 'خطا' از آن روست که ذهن در پیوند با اجتماع زیست می‌کند؛ و هر جا پیوند از هم می‌گسلد، هنجار نقض شده است.

برای نمونه، کودکی که پرواز خفاش را به پرواز پرندگان شبیه می‌بیند، خفاش را در خوشه 'پرنده' قرار می‌دهد. اما اجتماع در پرتو مشابهت یابی معتبرتر و تثبیت‌شده در زیست‌شناسی خفاش را پستاندار می‌داند. خطا، در اینجا، نه ناشی از فقدان قاعده، بلکه نتیجه تفاوت در «جهت شباهت» است؛ ناسازگاری میان شبکه شباهتی فردی و شبکه اجتماعی معنا.

این تبیین، خطا را درونی و درعین حال بین‌الذهانی می‌سازد: امری که از درون تجربه می‌شود، اما فقط در افق اجتماع قابل اصلاح است. به این ترتیب، نظریه موفق می‌شود مفهوم خطا را بدون پیش‌فرض گرفتن مفهوم خطا توضیح دهد؛ یعنی به جای اینکه بگوید «چه چیز خطا هست»، نشان می‌دهد «چگونه خطا پدید می‌آید»

۲.۵.۳. مهار بحران تناهی: گسترش به جای تعمیم/تخصیص

مسئله دوم، همان است که کرپکی آن را بحران تناهی می‌نامد: داده‌های محدود گذشته نمی‌توانند کاربردهای نامتناهی آینده را تعیین کنند (Kripke, 1982, pp. 10–11, 19–21).

در نظریه حاضر، این مشکل از راه «گسترش شباهت» حل می‌شود: شبکه باورهای جزئی نه بر اساس تعمیم یا تخصیص قاعده، بلکه با سازوکاری خزنده و شباهت‌محور رشد می‌کند. کاربر در مواجهه با موقعیت تازه، مانند « $۷۵+۱$ »، نیازی به استحضار قاعده‌ای کلی ندارد؛ بلکه حس می‌کند این وضعیت به موارد پیشین شبیه است (« $۴=۲+۲$ »، « $۴=۳+۱$ »...). و آن را به خوشه معتبر قبلی می‌افزاید. به این ترتیب، پیش‌بینی یا تعمیم جای خود را به الحاق شباهتی می‌دهد. اجتماع در مرحله بعد، با بازخورد و اصلاح، این الحاق را تثبیت یا بازتنظیم می‌کند.

یافته‌های شناختی روش (Rosch, 1975) و مدین و شفر (Medin & Schaffer, 1978) نیز نشان می‌دهند که ذهن انسان به جای تعمیم صوری، در قالب خوشه‌های شباهتی می‌اندیشد و عمل می‌کند.

۳.۵.۳ تأمین شرط اکستنشنالیتی

در این نظریه، توانایی تمایز میان کاربردهای بجا و نابجا در دو سطح پدید می‌آید:

۱. تشخیص مقدماتی حسدرونی شباهت و ناهماهنگی در لحظه کاربرد،

۲. تشخیص نهایی بازخورد و داور اجتماعی.

در سطح نخست، کاربر نوعی تشخیص بی‌میانجی دارد: حتی اگر نتواند بگوید چرا، احساس می‌کند که کاربردش با تجربه زبانی زیسته‌اش هماهنگ است یا نه. این تجربه به شنیدن نت ناهماهنگ در موسیقی شباهت دارد؛ نمی‌دانیم دقیقاً چه قانونی نقض شده، اما ناهماهنگی را حس می‌کنیم. چنان‌که ویتگنشتاین می‌نویسد:

«فهمیدن یک جمله در زبان، خویشاوندتر از آن است که گمان می‌کنیم با فهمیدن قطعه‌ای در موسیقی.» (PI, §527) «شرایط معمولی را تشخیص می‌دهیم، اما نمی‌توانیم آن را دقیق وصف کنیم؛ حداکثر می‌توانیم رشته‌ای از شرایط غیرمعمولی را توصیف کنیم.» (On Certainty, 1975, §27)

این تشخیص مقدماتی، بنیان درونی اکستنشنالیتی است: نوعی حس از بجا بودن یا نابجا بودن اجرا که پیش از هر قاعده یا تعریف عمل می‌کند. اما این تشخیص درونی همواره در معرض بازخورد بیرونی است. بدین ترتیب، دو سطح درونی و بیرونی در رابطه‌ای بازخوردی عمل می‌کنند: سطح نخست جهت را می‌دهد، و سطح دوم آن را تصحیح و عمومی می‌کند. بدین سان، مرز میان کاربردهای بجا و نابجا بدون نیاز به فکتهای خصوصی یا قواعد پیشینی تثبیت می‌شود.

۴.۵.۳ تأمین شرط هنجاری بودن معنا

شرط هنجاریت، از نظریه معنا انتظار دارد که نه فقط امکان خطا، بلکه الزام به درستی را توضیح دهد (Kripke, 1982, pp. 22–23). بوغوسیان نیز نشان داد که این الزام نمی‌تواند صرفاً از بیرون تحمیل شود، بلکه باید در خود تجربه زبانی فرد ریشه داشته باشد (Boghossian, 1989, pp. 513–514).

در چارچوب حاضر، این الزام از درون ساختار «شبکه پویای باورهای جزئی» پدید می‌آید:

معنا به مثابه شبکه پویای ... (علی اکبر احمدی افرمجان و کورش سلیمی) ۲۷۳

۱. اصلاح اجتماعی همان ضمانتی است که کریپکی برای هنجارمندی بیرونی پیش نهاد بود، اما به درستی نمی تواند الزام درونی را توضیح دهد.

۲. گرایش به گسترش شباهتی تشخیص درست را ممکن می کند، اما الزام به درستی را ایجاد نمی کند.

۳. باور به ممکن بودن اجرا در دنیای دیگری است که سرچشمه الزام را فراهم می کند: معنا از آن جا آغاز می شود که من باور دارم دیگری- و نه خود من- این کاربرد را اظهارپذیر می داند.

در این معنا، سخن گفتن یعنی کوشش برای ماندن در گفت و گو. الزام زبانی، نه از میل غریزی به درست بودن (آن گونه که گزینبرگ آن را هنجار اولیه می نامد)، و نه از داوری اجتماعی پسینی، بلکه از اراده درونی به استمرار در افق بین الذهانی برمی خیزد.

وقتی کودک در انزوا به توت فرنگی می گوید «قرمز»، قصدش گسترش مصادیق واژه نیست، بلکه ممکن کردن و ادامه دادن همان بازی است که در آن مادرش به گوجه فرنگی گفته بود «قرمز» در فضای جدید. او با این عمل، فضای مشترک زبان را زنده نگه می دارد؛ و بدین سان، حتی در خلوت، در گفت و گو باقی می ماند.

هنجار، در این معنا، نه فرمانی بیرونی است و نه گرایشی غریزی؛ بلکه تعهدی پنهان به تداوم گفت و گو ستهمان چیزی که ویتگنشتاین در §§243-258 PI افق بین الذهانی زبان می نامد. زبان، پیش از هر قاعده ای، میل به مشارکت در بازی است که دیگران از طریق آن سطحی متفاوت از ارتباط را برای خود ممکن کرده اند؛ و الزام به رعایت هنجار، صورت پدیداری همین میل است.

۵.۵.۳ توقف تسلسل تفسیر

صورت مسأله. «هر تفسیر، خود نیازمند تفسیر است» (PI §201; BT p. 214).

پاسخ: تسلسل از آن جا است که «کلی/جزئی» محور باشد. با الحاق شباهتی، تصمیم ها غیراستنتاجی و خوشه محور می شوند؛ نه «کلیتی» برای تخصیص هست، نه «جزئی» برای تعمیم نظری. (Wittgenstein, 2005, TS 213, p. 278)

۶.۵.۳ اصلاح آنی معنا

چگونه ممکن است معنا در لحظه تغییر کند، بی آنکه نیازمند قاعده‌ای تازه یا بازتوصیف ذهنی باشد؟ در بیشتر نظریه‌های ذهن‌محور، از بوغوسیان تا گینزبورگ، این امکان مسدود است؛ زیرا یکی ذهن را بیش از حد پایدار می‌کند و دیگری بیش از حد غریزی.

بوغوسیان (۱۹۸۹) معنا را حاصل نهادینه‌شدن قواعد در ذهن می‌داند. قصدهای معنایی‌ای که از آموزش اجتماعی برخاسته و در ذهن فاعل زبانی تثبیت می‌شوند. اما اگر معنا نهادینه شود، تغییر فوری درک معنا ممکن نیست؛ ذهن باید دوباره آموزش ببیند تا معنا اصلاح شود.

در مقابل، گینزبورگ (۲۰۱۱) معنا را بر احساس پیشاتحلیلی درستی مبتنی می‌کند، اما چون این حس را به واکنشی غریزی فرو می‌کاهد، نمی‌تواند توضیح دهد که این حس چگونه خود را با داوری اجتماعی تصحیح می‌کند.

در نظریه حاضر، حس درستی و امکان اصلاح، در یک سازوکار واحد تبیین می‌شوند. هر کاربرد زبانی بر باوری جزئی استوار است: باوری به اینکه اجرای زبانی دیگری در جهان دیگران اظهارپذیر است. این باور در شبکه‌ای اجتماعی و اصلاح‌پذیر شکل می‌گیرد و همین اصلاح‌پذیری درونی، امکان تغییر لحظه‌ای معنا را فراهم می‌کند.

کودکی را در نظر بگیریم که باوری جزئی می‌سازد: «گفتن $۲+۲=۴$ در این موقعیت، در جهان دیگران اظهارپذیر بود.» در تجربه‌های بعدی، حس پیشاتحلیلی شباهت میان این اجرا و موارد مشابه او را بدون نیاز به قاعده هدایت می‌کند. اما اگر بازخورد تازه‌ای بیاید مثلاً معلم بگوید «در جمع‌های کسری این گونه نیست» شبکه فوراً بازتنظیم می‌شود، زیرا مبنای حس شباهت، نه غریزه، بلکه باوری اصلاح‌پذیر است.

بدین ترتیب، معنا تعادل زنده‌ای است میان نیروهای شباهت و بازخورد: پویایی‌ای که نه نهادینه‌شده و ساکن است (چون در نظریه بوغوسیان)، و نه واکنشی و بی‌هنجار (چون در نظریه گینزبورگ)، بلکه خوداصلاح‌گر و زنده استحرکتی میان درون و بیرون، که در آن معنا در لحظه زاده می‌شود و دگرگون می‌گردد.

۷.۵.۳ چالش شکاک: «بعلاوه یا معلاوه؟»

در پرتو این نظریه، اکنون می‌توان تفاوت بعلاوه/معلاوه را چنین دید: جونز در لحظه $۵۷=۵۶+۱$ نه از قاعده‌ای دیگر، بلکه از شبکه‌ای دیگر سخن گفت؛ اما شبکه‌ای که هنوز در زبان نزیسته است.

«معلاوه» تا وقتی شبکه اجرا ندارد، قاعده نیست. معنا و قاعده نام شبکه‌هاست نه «تعاریف کلی».

با اینکه هیچ هیچ فکته وجود ندارد که نشان دهد « $۴=۲+۲$ » بعلاوه است و نه معلاوه، اما هیچ سرگردانی بین این درکار نیست. چراکه این رقابت بین بعلاوه ای است که وجود دارد و معلاوه ای که وجود ندارد. فرد وقتی « $۴=۲+۲$ » می‌گوید، آن را به خوشه بعلاوه ملحق می‌کند؛ چون رقیبی برای شبکه اجرا بعلاوه وجود ندارد. اگر فردی در « $۶۸+۵۷$ » بگوید «۵» و ادعا کند «همیشه چنین قصدی داشته»، قصد او تعیین‌کننده معنا نیست؛ بلکه باور او به اجرای دیگران تعیین‌کننده است. یعنی نیت جونز، معنای جدیدی از + را نشان نمی‌دهد. فقط می‌گوید جونز $۵=۵۸+۶۸$ را به خوشه بعلاوه الحاق مشابهتی کرده است. اما این الحاق وقتی اجتماع نشان می‌دهد «۱۲۵» را اجرا می‌کند؛ ناچار به بازتنظیم شدن است. چون معنای + در ذهن جونز این نیست که $۵۷+۶۸$ چه می‌شود بلکه این است که دیگران $۵۷+۶۸$ را چگونه اجرا خواهند کرد.

از این رهگذر شکاکیت از سطح فلسفی به آزمون مهارت الحاق تقلیل می‌یابد. در سطح اجتماع، پاسخ همان تداوم زیست‌شکل است. (Kripke, 1982; Baker & Hacker, 1985)

۸.۵.۳ نسبت نظریه با رویکردهای موجود

نظریه «شبکه پویای باورهای جزئی» حاصل گفت‌وگویی درونی با سه سنت اصلی فلسفه معناست: شکاکیت کریپکیویتگنشتاین، زبان‌محوری بیکر و هکر، و گرایش‌گرایی اجتماعی بوغوسیان.

هدف آن نه گسست، بلکه تداوم و بازگشایی درونی مسیر آنان است: نظریه از منطق کریپکی آغاز می‌کند، از بصیرت زبان‌محور بیکر و هکر بهره می‌گیرد، و امکان بالقوه‌ای را که بوغوسیان در ایده socially constrained dispositions طرح کرده بود، به سطح مدل مفهومی ارتقا می‌دهد.

الف) کریپکیداو مپسا کریپی

کریپکی (۱۹۸۲) نشان داد که ذهن نمی‌تواند معنا را با اتکا به قواعد درونی هدایت کند، زیرا هر قاعده‌ای نیازمند تفسیری تازه است و این امر به تسلسل می‌انجامد. او با واگذاری هدایت به اجتماع، ذهن را از زبان حذف کرد.

در چارچوب حاضر، ذهن حذف نمی‌شود بلکه جایگاهش تغییر می‌کند: ذهن نه ناظر بیرونی بر اجتماع است و نه در آن محو می‌شود، بلکه درون خود بافت اجتماعی معنا زاده می‌شود و به‌عنوان عضوی زنده از آن عمل می‌کند. معنا در این نگاه محصول مشارکت زنده ذهن و اجتماع است، نه تملک ذهن یا تحمیل اجتماع.

ب) بیکر و هکر - زبان به مثابه میدان اجرا

بیکر و هکر (۱۹۸۵) استدلال کردند که بحران بعلاوه/معلاوه حاصل فرض وجود قواعد رقیب است، در حالی که در نحو زبان طبیعی قاعده «معلاوه» اساساً وجود ندارد. آنان خودآیینی نحو را ضامن بی‌رقیبی معنا دانستند.

در نظریه کنونی، این بصیرت پذیرفته می‌شود، اما منشأ آن نه خودآیینی نحو، بلکه فقدان قاعده کلی است: واژه‌ها نه قواعد هدایت‌گر بلکه شبکه‌هایی از اجرا دارند؛ «معلاوه» معنا ندارد چون هنوز در هیچ شبکه زبانی زیسته نشده است. بدین‌سان زبان نه دستگاهی از قواعد، بلکه میدان گسترش اجراهای زنده است.

ج) بوغوسیان - گرایش‌های مشروط به اجتماع

بوغوسیان (۱۹۸۹) نشان داد که گرایش‌گرایی تنها زمانی می‌تواند هنجاریت معنا را تبیین کند که در بستر اجتماعی تعریف شود. نظریه حاضر تحقق همان امکان است: گرایش‌های ذهنی از ابتدا در پیوند با داوری جمعی شکل می‌گیرند، نه پس از آن.

ذهن در اینجا از آغاز در گفت‌وگوست؛ هدایت آن درونی است، اما نه خصوصی. باورهای جزئی فرد نسبت به کاربردهای اجتماعی، با گرایش طبیعی به گسترش شباهت ترکیب می‌شوند و هدایت معنا را بدون بازگشت به فکت‌های ذهنی قواعد کلی توضیح می‌دهند.

از این رو، «شبکه پویای باورهای جزئی» را می توان تحقق کامل ایده socially constrained dispositions دانست: گرایش هایی که در همان لحظه عمل، در افق اجتماع شکل می گیرند و معنا را ممکن می سازند.

۴. نتیجه گیری

در مجموع، نظریه «شبکه پویای باورهای جزئی» تداومی پساکریپکی است: از کریپکی ضرورت افق اجتماعی را می گیرد، از بیکر و هکر پیوند معنا با ساختار زبانی را و از بوغوسیان امکان هنجارمندی بدون متافیزیک ذهنی را.

بدین سان، نظریه در مرز میان ذهن و اجتماع جای می گیرد جایی که معنا نه داده ای پیشین، بلکه رخدادی زنده است که در هر لحظه گفت و گو از نو پدید می آید.

اگر استدلال زبان خصوصی نشان می دهد هدایت زبان نمی تواند در اختیار ذهن منزوی باشد، فلسفه را ملزم نمی کند که ذهن را اساساً از فرایند هدایت کنار بگذارد؛ شاید وظیفه ما این است که نشان دهیم ذهن چندان هم منزونی نیست، حتی در هنگام فکر کردن در خلوت. می شود پژوهش ها را اینگونه فهمید که ویتگنشتاین تلاش دارد نشان دهد ذهن درون زبان عمل می کند نه اینکه زبان درون ذهن عمل کند.

با این نگاه از اینکه ذهن نمی تواند زبان را تفسیر کند، بر نمی آید که نتواند در زبان عمل کند. کافی است، هدایت معنا در سطحی پیشاتفسیری از عمل زبانی ذهن توضیح داده شود سطحی که در آن هنوز قاعده به صورت گزاره ای یا تعریفی صورت بندی نشده است.

پساکریپکی بودن این چارچوب در همین نکته نهفته است: قاعده از ذهن بیرون گذاشته می شود، اما ذهن از زبان حذف نمی شود. معنا در رفت و برگشت میان هدایت درونی و داوری بیرونی شکل می گیرد در لحظه هایی که فرد، حتی در غیاب دیگری، می کوشد در بازی بماند.

زبان، در این چشم انداز، نه مجموعه ای از قواعد، بلکه جنبشی است در جهت فهمیده شدن؛ اگرچه به نظر می رسد همین میل به فهمیده شدن، خود هرگز فهمیده نمی شود.

اگرچه خواننده حق دارد بپرسد اگر معنا نه در درون من است و نه در بیرون، پس در کجای گفت و گو پنهان شده است؟ این نظریه نمی تواند از پس چنین پرسشی برآید،

همانطور که اموری مانند خاطره، تفکر و هوشمندی نه در درون نودهای عصبی یافته می‌شوند و نه در بیرون آنها، اما در تعامل پویا میان آنها، شبکه عصبی این امور را می‌نمایاند، شاید برای معنا هم در نهایت نهایتاً بتوانیم بگوییم نه در من است و نه در بیرون من اما خود را در تعامل زنده و پویای انسان‌ها نشان می‌دهد.

و شاید راز شکاکیت نیز همین باشد: هیچ معنایی تضمین‌شده نیست، جز میل ما به ماندن در گفت‌وگو.

پی‌نوشت

۱. مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری کورش سلیمی در رشته منطق فلسفی دانشگاه علامه طباطبائی است.

کتاب‌نامه

- Baker, G. P., & Hacker, P. M. S. (1985). *Wittgenstein: Rules, Grammar and Necessity* (Vol. 2). Blackwell.
- Blackburn, S. (1984). *Spreading the Word: Groundings in the Philosophy of Language*. Oxford University Press.
- Boghossian, P. (1989). The rule-following considerations. *Mind*, 98(392), 507–549. <https://doi.org/10.1093/mind/XCVIII.392.507>
- Brandom, R. (1994). *Making it explicit: Reasoning, representing, and discursive commitment*. Harvard University Press.
- Fodor, J. A. (1990). *A theory of content and other essays*. MIT Press.
- Gaskin, R. (2008). *The unity of the proposition*. Oxford University Press.
- Ginsborg, H. (2011). Primitive normativity and skeptical problems. *The Journal of Philosophy*, 108(5), 227–254. <https://doi.org/10.5840/jphil2011108518>
- Horwich, P. (1998). *Truth*. Oxford University Press.
- Kripke, S. A. (1982). *Wittgenstein on rules and private language*. Harvard University Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. University of Chicago Press.
- McDowell, J. (1984). Wittgenstein on following a rule. *Synthese*, 58(3), 325–363. <https://doi.org/10.1007/BF00869352>
- McDowell, J. (1992). Meaning and intentionality in Wittgenstein's later philosophy. In C. Wright (Ed.), *Wittgenstein: Meaning and mind* (pp. 45–80). Blackwell.

- Medin, D. L., & Schaffer, M. M. (1978). Context theory of classification learning. *Psychological Review*, 85(3), 207–238. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.85.3.207>
- Rosch, E. (1975). Cognitive representations of semantic categories. *Journal of Experimental Psychology: General*, 104(3), 192–233. <https://doi.org/10.1037/0096-3445.104.3.192>
- Warren, J. (2020). Rule-following and individual understanding. *European Journal of Philosophy*, 28(2), 313–329. <https://doi.org/10.1111/ejop.12513>
- Wittgenstein, L. (1953/2009). *Philosophical investigations* (4th ed., rev. by P. M. S. Hacker & J. Schulte, Trans. G. E. M. Anscombe). Wiley-Blackwell.
- Wittgenstein, L. (1975). *On certainty* (G. E. M. Anscombe & G. H. von Wright, Eds.). Harper & Row.
- Wittgenstein, L. (2005). *The big typescript (TS 213): Philosophical grammar* (C. Grant Luckhardt & M. Aue, Trans.). Wiley-Blackwell.